

ส่วนที่ 1: ความสามารถในการแข่งขันของไทยในเวทีโลก

1. กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเรื่องความสามารถในการแข่งขัน

แนวคิดสำคัญในยุคปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ ในวงกว้าง คือแนวคิดเรื่องความสามารถในการแข่งขันของ Michale E. Porter และสถาบันจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขัน 2 แห่ง คือ สถาบัน IMD (International Institute for Management Development) และสถาบัน WEF (World Economic Forum) อาจกล่าวได้ว่าสถาบันจัดอันดับทั้งสองมีกรอบแนวคิดทางทฤษฎีด้านความสามารถในการแข่งขันของประเทศไม่แตกต่างจาก Porter อย่างเป็นนัยสำคัญ กล่าวคือทั้ง 3 ฝ่ายต่างมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ผู้ประกอบการเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการสร้างความสามารถในการแข่งขันให้แก่ประเทศ ภาครัฐมีหน้าที่เป็นเพียงผู้สร้างบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อม เช่นการออกกฎหมาย กฎระเบียบ การจัดเตรียมสาธารณูปโภค และสาธารณูปการให้มากพอ เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ทรัพยากรในมือทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศและที่นำเข้าให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีความเห็นว่าประสิทธิภาพในการผลิตคือปัจจัยสำคัญที่สุดในการกำหนดผลตอบแทนของทรัพยากร ผลตอบแทนทรัพยากรที่สูงขึ้นจะทำให้ความอุดมสมบูรณ์ในประเทศเพิ่มขึ้น ดังนั้นความได้เปรียบในการแข่งขันระดับประเทศจึงมิใช่เกิดจากการแข่งขันกันในรูปของการค้าสินค้าและบริการเท่านั้น แต่เป็นการแข่งขันกันในด้านสมอง โดยประเทศที่สามารถพัฒนาระบบการศึกษาได้ดีและสามารถพัฒนาแรงงานให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกย่อมเป็นข้อได้เปรียบในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต อัตราผลตอบแทนแก่ทรัพยากร และความอุดมสมบูรณ์ของประเทศชาติ

ดังนั้นเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ งานวิจัยนี้จะนำแนวคิดในเรื่องความได้เปรียบในการแข่งขันของ Michael E. Porter¹ สถาบันจัดอันดับ IMD (International Institute for Management Development) และ WEF (World Economic Forum) มาเป็นกรอบแนวคิดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในงานวิจัยนี้

¹ Michale E. Porter, "Thailand's Competitiveness: Creating the Foundations for Higher Productivity" Bangkok, Thailand, 1990 .

2. การจัดลำดับความสามารถในการแข่งขันของ IMD และ WEF

ถึงแม้ว่าสถาบันทั้งสองจะมีกรอบแนวคิดในเรื่องความสามารถในการแข่งขันที่ใกล้เคียงกัน แต่กลุ่มปัจจัยที่ใช้พิจารณาในจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันจะมีแตกต่างกันบ้างดังนี้

สถาบัน IMD เชื่อว่าผู้ประกอบการในแต่ละประเทศคือตัวจักรสำคัญในการกำหนดระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่วนภาครัฐนั้นสถาบัน IMD เห็นว่าควรมีบทบาทในด้านการจัดหาแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการทั้งภายในและต่างประเทศในด้านการลงทุนในรูปแบบ FDI ความได้เปรียบในการแข่งขันระดับประเทศมิใช่การแข่งขันกันในรูปแบบของการค้าสินค้าและบริการเท่านั้น การแข่งขันในโลกปัจจุบัน เป็นการแข่งขันกันในด้านสมอง โดยประเทศที่สามารถพัฒนาระบบการศึกษาได้ดี และสามารถพัฒนาแรงงานให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกย่อมเป็นข้อได้เปรียบ ในการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันดังรายงานใน The IMD World Competitiveness Yearbook (WCY) 2006 นั้น เกณฑ์ที่ใช้จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ จะตั้งอยู่ในกรอบแนวคิดที่ **ความสามารถในการแข่งขันของประเทศจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม** และจากแนวคิดดังกล่าวสถาบัน IMD ได้กำหนดกฎทอง (The golden rules of competitiveness) สำหรับชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไว้ 10 ข้อ¹ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก สภาพแวดล้อมของประเทศ 4 ด้าน คือ (1) สมรรถนะทางเศรษฐกิจ (Economic performance) (2) ประสิทธิภาพของรัฐบาล (Government efficiency) (3) ประสิทธิภาพของธุรกิจ (Business efficiency) (4) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)

จากสภาพแวดล้อมของประเทศทั้งสี่ด้านนี้ คณะทำงานได้กำหนดเกณฑ์ในการชี้วัดความสามารถในการแข่งขันจากสภาพแวดล้อมทั้ง 4 ด้านไว้มากกว่า 300 ข้อ¹

สถาบัน WEF ใน The Global Competitiveness Report 2005–2006 ของ WEF ได้ระบุปัจจัยที่ใช้กำหนดประสิทธิภาพการผลิตและความสามารถในการแข่งขันไว้ 3 หมวด ซึ่งประกอบด้วย 9 เสาหลัก (Pillars) ในการประเมินความสามารถในการแข่งขันสถาบัน WEF จะให้น้ำหนักของเสาหลักในแต่ละหมวดตามระดับของการพัฒนาประเทศ โดยสถาบัน WEF ได้แบ่งประเทศที่จะประเมินความสามารถในการแข่งขันออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยพื้นฐานภายในประเทศ (Factor – Driven Economies)
- กลุ่มประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพการผลิต (Efficiency-Driven Economies)
- กลุ่มประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยการสร้างนวัตกรรม (Innovation-Driven Economies)

1 รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก

จากการวิเคราะห์ของสถาบัน WEF ประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่อยู่กลางระหว่างกลุ่มประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยพื้นฐานภายในประเทศ และกลุ่มประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันสถาบัน WEF จะให้น้ำหนักคะแนนการประเมินใน 2 หมวดแรกคือ Basic Requirements และ Efficiency Enhancers มากถึง 90% และให้คะแนนในหมวด 3 (Innovation and Sophistication Factors) เพียง 10% สำหรับประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นสถาบัน WEF จะให้น้ำหนักในหมวด 3 มากขึ้น

Basic Requirements <ul style="list-style-type: none"> • Institutions • Infrastructure • Macroeconomy • Health and Primary Education 	Key for factor-driven economies
Efficiency Enhancers <ul style="list-style-type: none"> • Higher Education and Training • Market Efficiency (goods, labor, financial) • Technological Readiness 	Key for efficiency-driven economies
Innovation and Sophistication Factors <ul style="list-style-type: none"> • Business Sophistication • Innovation 	Key for innovation-driven economies

ตามที่กล่าวถึงข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้งสองสถาบันจะใช้ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดในการจัดลำดับความสามารถในการแข่งขันที่คล้ายคลึงกัน แต่ให้น้ำหนักในการให้คะแนนตัวแปรย่อยที่แตกต่างกัน โดยสถาบันทั้งสองต่างมองเห็นว่า ในยุคปัจจุบัน นโยบายการเปิดประเทศอย่างเสรีเพียงอย่างเดียวคงไม่พอเพียงที่จะช่วยให้ประเทศชาติได้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ จำเป็นต้องมีปัจจัยเสริมความสามารถในการแข่งขันอื่นมาประกอบ เช่น ความโปร่งใสในการทำงานของภาครัฐ (transparent) ความทันการของนโยบาย (immediate) และการมีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการประกอบธุรกิจของภาคเอกชน ดังนั้นคำว่า “ความสามารถในการแข่งขัน” ในยุคปัจจุบันจึงได้มีการขยายขอบเขตไปถึงความสามารถในการพัฒนาสิ่งจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในการประกอบกิจกรรมเพื่อให้เกิดความมั่งคั่งแก่ประเทศด้วย

เนื่องจากรายงานความสามารถในการแข่งขันที่สถาบันทั้งสองจัดทำขึ้นได้รับความนิยมน้อยแพร่หลายในการชี้วัดขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้ประเทศต่างๆต้องให้ความสนใจคำนึงและขอบเขตที่สถาบันทั้งสองใช้วัดขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศตนให้ดีขึ้นตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้ โดยเชื่อว่าอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันที่ดีขึ้นจะสามารถสร้างความเชื่อถือให้นานาประเทศมีความเชื่อมั่นที่จะนำเงินทุนและเทคโนโลยีมายังประเทศของตน อันเป็นเป้าประสงค์หลักของประเทศที่กำลังพัฒนาทั่วไป

3. สถานภาพขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในเวทีโลก

รัฐบาลไทยได้กำหนดให้การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเป็นวาระแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2545 ผลการจัดอันดับของ IMD ในปี 2550 พบว่าอันดับความสามารถการแข่งขันของประเทศไทยได้เลื่อนลงมาอยู่ในอันดับที่ 33 ซึ่งถ่วงลงมาจากอันดับที่ 25 ในปี 2548 โดยปัจจัยที่สนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยก็ยังคงคือ สมรรถนะทางเศรษฐกิจโดยรวม เนื่องจากตัวบ่งชี้ต่างๆ ทางเศรษฐกิจ (Economic Performance Indicators) เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศ การจ้างงาน และอัตราเงินเฟ้อยังมีเสถียรภาพได้ระดับหนึ่ง และปัจจัยที่เคยเป็นตัวถ่วงทั้งด้านประสิทธิภาพของภาครัฐ¹ ประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ และโครงสร้างพื้นฐานมาตั้งแต่ปี 2546 นอกจากไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นแล้ว ยังได้รับการจัดอันดับให้ลดลงด้วยในทุกปัจจัย ดังแสดงในตารางที่ 1

¹ หมายถึงประสิทธิภาพของรัฐบาลในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาค และการมีกรอบแนวคิดทางสังคมที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบธุรกิจของภาคเอกชน

ตารางที่ 1 ตารางแสดงอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในช่วง 2546-2550

ปัจจัยหลัก	ปี 2546	ปี 2547	ปี 2548	ปี 2549	ปี 2550
1. สมรรถนะทางเศรษฐกิจ	13	9	7	19	15
2. ประสิทธิภาพของภาครัฐ	18	20	14	20	27
3. ประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ	25	21	25	25	34
4. โครงสร้างพื้นฐาน	43	42	39	42	48
อันดับโดยรวม	28	26	25	29	33
จำนวนประเทศ	51	51	51	53	55

ที่มา World Competitiveness Yearbook 2003-2007, IMD 2007

ถ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศเอเชียที่อยู่ในกลุ่ม 55 ประเทศที่สถาบัน IMD ได้นำมาจัดอันดับ ซึ่งได้แก่ สิงคโปร์ จีน มาเลเซีย อินเดีย ไทย ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ประเทศไทยมีลำดับคะแนนสูงกว่าเพียง 2 ประเทศคือฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ดังแสดงในตารางที่ 2 โดยในปี 2550 ประเทศในเอเชียที่ได้รับการจัดลำดับความสามารถในการแข่งขันดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2549 มีเพียง 2 ประเทศคือ สิงคโปร์ และจีน ส่วนประเทศอินเดียมีลำดับคะแนนเท่าปี 2549 และประเทศที่เหลือรวมทั้งไทยมีลำดับคะแนนที่ลดลง

ตารางที่ 2 อันดับความสามารถในการแข่งขันของไทยโดยสถาบัน IMD

	2546	2547	2548	2549	2550
สิงคโปร์	4	2	3	3	2
จีน	27	22	29	18	15
มาเลเซีย	21	16	26	22	23
อินเดีย	42	30	33	27	27
ไทย	28	26	25	29	33
ฟิลิปปินส์	41	43	40	42	45
อินโดนีเซีย	49	49	50	52	54
จำนวนประเทศ	51	51	51	53	55

ที่มา: World Competitiveness Yearbook 2003-2007, IMD 2007

ผลการจัดอันดับความสามารถการแข่งขันของประเทศไทยของสถาบัน IMD สอดคล้องกับการจัดอันดับที่ของสถาบัน WEF ซึ่งได้ปรับลดอันดับของไทยลงจากอันดับที่ 33 ในปี 2548/49 มาเป็นอันดับที่ 35 ปี 2549/50 อย่างไรก็ตาม ถ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน ผลที่ได้ไม่แตกต่างจากการจัดอันดับของ IMD คือประเทศไทยอยู่ในอันดับ 3 รองจากสิงคโปร์และมาเลเซียซึ่งอยู่ในอันดับที่ 5 และ 26 ตามลำดับในปี 2549/2550 และประเทศไทยได้รับคะแนนสูงในหมวดปัจจัยพื้นฐาน (Basic Requirement) ด้านสมรรถนะทางเศรษฐกิจ (Macroeconomy) ซึ่งเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ไทยได้คะแนนมากกว่ามาเลเซีย ส่วนในหมวดอื่นได้คะแนนต่ำกว่าหมด

ตารางที่ 3 Global Competitiveness Index Rankings and 2005–2006 Comparisons

Country/ Economy	GCI 2006–07 rank	GCI 2006–07 score	GCI 2005–06 rank
Singapore	5	5.63	5
Japan	7	5.6	10
Hong Kong SAR	11	5.46	14
Taiwan, China	13	5.41	8
Korea, Rep.	24	5.13	19
Malaysia	26	5.11	25
Thailand	35	4.58	33
India	43	4.44	45
Bahrain	49	4.28	50
Indonesia	50	4.26	69
Philippines	71	4	73
Vietnam	77	3.89	74
Sri Lanka	79	3.87	80
Pakistan	91	3.66	94
Cambodia	103	3.39	111

ที่มา: The Global Competitiveness Report 2006-2007, WEF (2006)

ตารางที่ 4 Global Competitiveness Index: Basic Requirements

Country/Economy	Basic requirements		1. Institutions		2. Infrastructure		3. Macroeconomy		4. Health and primary education	
	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score
Singapore	2	6.13	4	5.9	6	6.16	8	5.67	20	6.81
Hong Kong SAR	4	6.04	10	5.54	3	6.29	9	5.65	35	6.67
Japan	19	5.53	22	4.97	7	6.11	91	4.05	1	6.98
Taiwan, China	21	5.5	32	4.56	16	5.58	27	5.1	25	6.77
Korea, Rep.	22	5.47	47	4.18	21	5.38	13	5.48	18	6.85
Malaysia	24	5.44	18	5.12	23	5.09	31	4.97	42	6.58
Thailand	38	4.98	40	4.37	38	4.36	28	5.1	84	6.09
China	44	4.8	80	3.51	60	3.54	6	5.72	55	6.44
India	60	4.51	34	4.55	62	3.5	88	4.12	93	5.9
Indonesia	68	4.41	52	4.04	89	2.72	57	4.52	72	6.35
Vietnam	71	4.37	74	3.62	83	2.79	53	4.63	56	6.43
Sri Lanka	80	4.22	82	3.48	76	3.07	110	3.66	36	6.66
Philippines	84	4.19	88	3.38	88	2.73	62	4.45	82	6.2
Pakistan	93	3.96	79	3.51	67	3.36	86	4.19	108	4.79
Cambodia	100	3.83	95	3.26	97	2.48	101	3.87	98	5.71

ที่มา: The Global Competitiveness Report 2006-2007, WEF. (2006)

4. ประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในเศรษฐกิจโลก

เนื่องจากแนวคิดการวัดขีดความสามารถในการแข่งขันของสถาบันนานาชาติ IMD และ WEF ให้ผลการวัดที่ไม่ขัดแย้งกัน ในการเลือกประเด็นปัญหาที่เป็นตัววัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในนี้จะใช้เกณฑ์ของสถาบัน IMD เนื่องจากเป็นสถาบันที่ตั้งขึ้นก่อน และผลการจัดอันดับมีผู้อ้างอิงในวงกว้าง

สถาบัน IMD ได้ใช้เกณฑ์พิจารณาการวัดลำดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ โดยใช้เกณฑ์ในการชี้วัด 4 ประการ ได้แก่ สมรรถนะทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพของภาครัฐ ประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน ผลปรากฏว่าความสามารถในการรักษาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเป็นเพียงเกณฑ์เดียวที่มีปัจจัยสนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย ส่วนปัจจัยอื่นในอีก 3 เกณฑ์ชี้วัดล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้อันดับความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลง ดังนั้น

ประเด็นปัญหาที่ได้ศึกษาและนำมาเสนอในงานวิจัยนี้จึงเป็นประเด็นปัญหาในด้านประสิทธิภาพของ
ภาครัฐ ประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ และ โครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งได้ผนวกไว้เป็น 10 ประเด็น ดัง
รายละเอียดในส่วนที่ 2

.....

ภาคผนวก

**เกณฑ์ในการใช้วัดความสามารถในการ
แข่งขันจากสภาพแวดล้อมของสถาบัน IMD**